

וכן הדין כשבא להקנות הקרקע לאדם אחר; לרשב"ג נקנית לו הקרקע במסירת שטר הקנין. ולחכמים אינה נקנית בכך.

ב. המלוה בא לבית דין וקובל על הלווה שיפרע חובו. [אם לא נענה הלווה להזמנת בית דין, משמתיים אותו. רשב"ם], וכותבים למלוה שטר טירפא, שילך ויפשפש אחר קרקעותיו של לווה כפי דמי חובו. וקורעים את שטר ההלוואה וכותבים בשטר הטירפה שקרעו את שטר ההלוואה. כל מקום שימצא בו מנכסיו [או מלקוחות שקנו מהלווה אחרי כן — כאשר אין ללווה עצמו קרקעות, אף לא זיבורית (גטין מה:)], יראה שטרו לבית דין שבאותו מקום, וימסרו לו קרקעותיו למלוה, ויכתבו לו 'שטר אדרכתא' — שיהא שליט ודורך על נכסיו של זה לגבות חובו מהם. ואת שטר הטירפא קורעים, כדי שלא יחזור ויטרוף בו. וכותבים זאת באדרכתא. וישומו הנכסים כדין שומת בית דין [לאחר שהכריזו זמן קצוב שכל הרוצה לקנות יבוא ויקנה, כמפורש בערכין כא]. וכשמחליטים הנכסים בידי כותבים לו שטרי החלטה (ע' ב"מ טז) ושומא [וקורעים את האדרכתא וכותבים זאת], לידע בכמה שמו לו את הנכסים [כדי שאם ירצה הלווה, יוכל לפדות נכסיו בדמים ששמו לו, כדינים המפורשים בב"מ לה].
[כאשר גובה מנכסים משועבדים, לקוחות או מקבלי מתנה (עתוס' קעה.), לא יגבה אלא בשבועה (כתובות פו.).]

ג. זה היה מעשה, והורה רב נחמן שהואיל והשליח עיוות את השליחות, הרי הוא נושא באחריות המכירה למשלח.

יש מפרשים על פי פשט הגמרא, שהמקח לא חל כלל [שהרי בטלה השליחות] וצריך השליח לקנות מן המוכר מחדש [ודוקא אם הודיעו שהוא שליח, אבל בלאו הכי — כבר קנה השליח]. ואם ירצה השליח יכול להחזיר מעות למשלח ודיו, אבל כשאין לו מעות להחזיר, צריך לקבל עליו אחריות הקרקע (ערא"ש).
ויש אומרים שהמקח קיים למשלח. ואין השליח כותב מחדש שטר מכר להקנות ממנו למשלח, אלא יכתוב לו שאם יטרפה ממנו, חייב לשלם לו (ערשב"א. עפ"י חזו"א).

דין אחריות — טעות סופר, או לאו טעות סופר — ע"ע בפירוט בב"מ יג-יד.
האם אותיות נקנות במסירה אם לאו — נתבאר לעיל עו.

דפים קסט — קע

רצא. מי שערערו על שדהו לומר גזולה היא בידו, ובא לידון עליה מכח שטר קנין שנמצא בידו ומכח חזקה — במה יש לו לדון, בכל אחד מהאופנים הבאים?
א. כאשר השטר שבידו כשר בהחלט.
ב. כאשר אין לו שטר קנין הכתוב על שמו אלא המוכר לו מסר את שטר מקנתו שלו?
ג. כשעל שטר הקנין חתום עד פסול, או שאין עליו עדים כלל.
ד. כאשר השטר אינו מקויים והמערער מודה שאינו מזויף אלא שאומר לא מכרתי לך, רק השטר נפל ממני ומצאתו.

א. כאשר השטר כשר, יכול היה לדון במה שירצה, בשטר או בחזקה. ואולם כיון שבא מתחילה לדון מכה שניהם, לדברי רבי צריך לברר טענותיו. ורשב"ג אומר אין צריך. אמר רב גידל אמר רב: הלכה כרשב"ג. א. רשב"ם פסק שאין צריך לברר, כרשב"ג. ויש פוסקים [כהוראת רבי יצחק נפחא] שצריך לברר השטר (ח"מ קמ"ד).

ב. חיזור אחרי העדים כדי לקיים השטר ולא מצאם — נידון בחזקה אפילו לרבי (עתוס', רי"ף ועוד). נמצא השטר פסול — בטלה חזקתו. וכן אם אמר אבד שטרי — אינו נאמן (ח"מ שם ה).

ב. כאשר אין לו שטר קנין שלו אלא נמסר לו שטר קנין של המוכר, תלוי הדבר במחלוקת רשב"ג וחכמים האם אותיות נקנות במסירה אם לאו; לרשב"ג שנקנות במסירה (כמו שהכריח רבה בפירוש הברייתא), הרי יכול לזכות בקרקע על ידי השטר שבידו, ולחכמים אינו יכול לדון אלא בחזקה.

ג. כשנמצאה אחת מהחתימות של עד פסול — נפסל השטר ואינו קונה. (ויש אומרים שהרי זה כשטר שיש בו עד אחד (ע' חו"מ נא, ג-ד). הלכך אינו יכול לזכות בשדה אלא מכח חזקה או קנין אחר שעשה, ולא מכח השטר. ואפילו לרבי אלעזר שאמר עדי מסירה כרתי, מודה ב'מוזיף מתוכו' שהוא פסול (רבי אבא). וכשהשטר אינו חתום כלל — לרבי מאיר, הרי זה כחרס ואינו כלום. ולרבי אלעזר יש לו דין 'שטר' אף ללא חתימות, הלכך אם יש לו עדי מסירה, זכה בקרקע. נחלקו הפוסקים האם הלכה כרבי מאיר או כר"א (חו"מ סו"ס"י נא).

ד. שטר שאינו מקויים — תלוי הדבר במחלוקת רבי ורשב"ג, האם מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, וכל עוד לא קויים אינו תקף, הלכך צריך לידון בחזקה. או אין צריך לקיימו, והרי יכול לזכות מכח בשטר. עוד בדין מודה בשטר שכתבו — ע' לעיל קנד וב"מ ז.

דף קע

דין שנים אדוקין בשטר, נתבאר בב"מ ז.

רצב. המלוה את חברו בעדים ותבעו, ואמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני, האם צריך לברר דבריו, להביא את העדים הללו כדי להעיד? ומה הדין כשלא מצאם או שאינם יודעים להעיד לו?

אף על פי שאנו נוקטים להלכה המלוה את חברו בעדים אינו צריך לפרעו בעדים, אם טען ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני, נחלקו תנאים ואמוראים האם צריך לברר טענותיו וחייב להביא אותם עדים שאומר, אם לאו.

כאמור, נחלקו הפוסקים להלכה האם צריך לברר. וכן נחלקו האם בירור זה אינו אלא לכתחילה (רבנו תם) או אפילו בדיעבד אם לא בירר הפסיד. וכן נחלקו כשבאו עדים ואמרו להד"ם; יש אומרים שהפסיד וי"א שלא הפסיד כי אין הדבר מוטל עליהם לזכור (ע' בראשונים כאן; חו"מ ע, ב).

דפים קע — קעא

רצג. מי שפרע מקצת חובו — האם חייב המלוה להחליף את השטר הראשון, או רשאי להשאירו בידו ויכתוב שובר על הסכום שנפרע?

רבי יהודה אומר: יחליף, ויכתבו לו העדים שטר אחר מן הזמן הראשון (שלא ירע כחו בטריפת משועבדים). ר' יוסי אומר יכול להשאירו ולכתוב שובר, כדי לזרוז את הלווה לפרוע הכל. רב פסק שכותבים לו אחר, אבל אין כח ביד העדים לכתוב שטר חדש מן הזמן הראשון (אף לא בהסכמת שני הצדדים. תוס'), אלא רק בית-דין שיש להם כח להפקיע ממון, בכחם לעשות כן. להלכה כותבים שובר. ואולם אם המלוה רוצה להחליף, אין העדים רשאים לכתוב להם שטר אחר מהזמן הראשון, אלא בית דין בלבד, כדברי רב (ח"מ נד, א).

דף קעא

רצד. הבא לפרוע חובו שבשטר ומבקש את שטרו, ואומר לו המלוה: אבד שטרך, ואין עדים לכך — האם חייב לפרועו ויכתוב לו המלוה שובר, אם לאו?

נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי האם כותבים שובר כשטוען אבד שטרי, אם לאו. וכן נחלקו אמוראים בדבר: רב ושמואל פסקו אין כותבים שובר, ואינו חייב לפרועו — שאין לחייב את הלווה לשמור שוברו, שמא יאבד ויתבענו המלוה שוב. ורבי יוחנן וריש לקיש פסקו כותבים שובר. וכן דעת רבא (ואף אביי קבלה. תוס') ועוד. וכן מסקנת הסוגיא. וכן הלכה. ויכול הלווה להחרים בסתם את הכובש שטרו וטוען 'אבד'. ואם טוען ודאי שלא אבד, יכול להשביע את המלוה שבועת היסת (ח"מ נד, ב).

רצה. האם השטרות דלהלן כשרים?

א. שטרי חוב ומקח וממכר המאוחרים.

ב. שטר חוב שמוכח מתוכו שלא נכתב בתאריך הנקוב בו.

א. שנינו: שטרי חוב המאוחרים — כשרים. רבי יוסי פוסל שטר חוב מאוחר, כל שאין הוכחה מתוך השטר שהוא מאוחר [שלא צויין בשטר שהוא מאוחר. וגם התאריך המצוין בו אינו חל בשבת או ביום הכפורים, כי אז היה מוכח שאינו תאריך ההלואה], כי סובר רבי יוסי 'כותבין שובר', ושמא יפרענו קודם שיגיע התאריך שבשטר, וזה לא יחזיר לו שטר חובו, שיטען אבד שטרי, ואח"כ יתבע שנית את החוב בטענה שהפרעון הכתוב בשובר הוא פרעון של חוב אחר, שהרי נפרע לפני התאריך המופיע בשטר זה. והסיקו [לפי המנהג הרווח] שאף אם כותבין שובר — שטר מאוחר כשר, שהרי יש תקנה שלא לציין זמן בשובר, ושוב אין חשש תרמית. ואף מי שלא עשה כן וכתב זמן בשובר — הוא שהפסיד את עצמו, הלכך השטר כשר.

יש אומרים שאינם כשרים אלא אם כתוב בהם שעבוד 'דאקנה'. אבל בלאו הכי פסולים אלא אם מוכח מתוכם שהם מאוחרים. ויש מכשירים בכל אופן (ע' בראשונים קנז; ח"מ מג, יב-יג; קיב, א). וישנן דעות נוספות שאין מועיל שיעבוד על נכסים שיבואו בעתיד, ולפיהן אפילו כתב